

**Koskipuhdon asemakaavan laajennus Ylivieskassa:
Luontoselvitys**

**Tmi Luontoselvitys Vilppola
FM Mirva Vilppola**

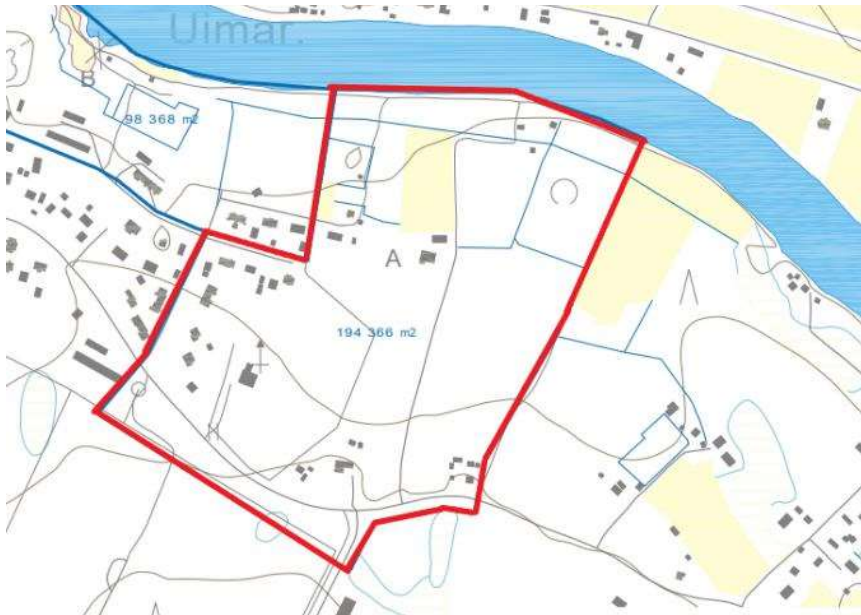
2021

Sisältö

1. JOHDANTO	3
2. TIEDOSSA OLEVAT ERITYISKOHTEET SUUNNITTELUALUEELLA	4
3. KASVILLISUUSSELVITYS	4
3.1. Menetelmät	4
3.2. Tulokset	4
3.3. Havaittu erityislajisto.....	9
4. LINNUSTOSELVITYS	9
4.1. Menetelmät	9
4.2. Tulokset	9
4.3. Havaittu erityislajisto.....	10
5. LUONTODIREKTIIVIN IV-LITTEEN TIUKASTI SUOJELTAVAT LAJIT: LIITO-ORAVA, VIITASAMMAKKO JA LEPAKOT	11
6. KAAVASSA HUOMIOITAVAKSI ESITETTÄVÄT ASIAT	12
KIRJALLISUUS	13

1. JOHDANTO

Koskipuhdon asemakaavaa Ylivieskassa on tarkoitus laajentaa idän suuntaan, jonka vuoksi alueelle tilattiin linnusto- ja luontoselvitys. Koskipuhto sijaitsee Kalajoen varrella Ylivieskan keskustasta itään. Suunnittelualue on noin 19,4 ha laajuinen ja se on rajattu kuvassa 1. Suunnittelualue on suurimmaksi osaksi rakentamatonta ojitettua metsämaata. Asutusta ja rakennettua ympäristöä on suunnittelualueen länsipuolella. Lisäksi suunnittelualueen keskellä on yksittäinen rakennus.

Kuva 1. Selvitysalue rajattu punaisella.

Suunnittelualueella on voimassa yleiskaava, jossa Kalajoen ranta on varattu urheilu- ja virkistyspalvelujen alueeksi ja suunnittelualueen keskikohdalla Kalajoelle päin lähtevän tien varsi on varattu lähivirkistysalueeksi. Yleiskaavassa on osoitettu myös pientalovaltaista asuinuuetta (Kuva 2).

Kuva 2. Suunnittelualueella on voimassa yleiskaava (<https://ylivieska.karttatiimi.fi/>)

Tämä selvitys tehtiin suunnittelualueen linnustosta sekä kasvillisuudesta ja luontotyypeistä. Suunnittelualueella selvitettiin luonnonsuojelulain (1096/1996), metsälain (1093/1996) sekä vesilain (587/2011) mukaisten luontotyyppien ja Suomen uhanalaisten luontotyyppien mahdollinen esiintyminen (Kontula & Raunio ym. 2018). Kasvi- ja lintulajiston osalta on huomioitu Suomen lajien uhanalaisuuslistalla olevat lajit (Hyvärinen 2019). Lisäksi tarkasteltiin EU:n luontodirektiivin liitteen IV lajien mahdollista esiintymistä suunnittelualueella. Luontoselvityksen maastotyöt sekä raportoinnin on suorittanut FM biologi Mirva Vilppola.

2. TIEDOSSA OLEVAT ERITYISKOHTEET SUUNNITTELUALUEELLA

Suunnittelualueella ei sijaitse yksityisten mailla olevia suojelualueita tai Natura-2000 alueita (Suomen ympäristökeskus). Suunnittelualueella ei ole tiedossa muinaisjäännösten tai muiden kulttuuriperintökohteiden aluerajauksia (Museovirasto).

3. KASVILLISUUSSELVITYS

3.1. Menetelmät

Kasvillisuus- ja luontotyyppiselvitys tehtiin 5.6.2021. Linnustonselvityksen yhteydessä tehdyn yleisen maastohavainnoinnin perusteella kasvillisuuden inventointi keskittyi rakentamattomille alueille. Hoidetut pihapiirit, nurmet ja rakennetut alueet jätettiin kasvillisuus- ja luontotyyppiselvityksen ulkopuolelle. Luontotyyppi luokittelu on tehty Kuusipalo (1996) mukaan.

3.2. Tulokset

Suunnittelualueen maaperä on pääsääntöisesti hienoainesmoreenia sekä karkeaa hietaa. Joen varrella maaperä vaihtuu hienoksi hiedaksi. Suunnittelualueen kasvupaikan päätyyppi on kivennäismaa. Maastokäynnin perusteella tehty suunnittelualueen yleispiirteinen kasvillisuusjaottelu on esitetty kuvassa 3.

Kuva 3. Suunnittelualueen kasvillisuuden yleispiirteet. Vihreä on kuusivaltaista metsää, oranssi pajukkoa, keltainen pelto/niitty ja sininen lehtipuuvaltaista sekametsää. Ilmakuva © Maanmittauslaitos.

Suunnittelualueen itä- ja keksiosissa on pääsääntöisesti VMT-tyypin metsää, jossa on laikuittain soistumaa (Kuva 3, 4). Valtapuulajina on ehdottomasti kuusi (*Picea abies*). Sekapuuna kasvaa nuoria lehtipuun taimia, lähinnä koivua (*Betula* sp.) ja pihlajaa (*Sorbus aucuparia*). Harvakseltaan kasvaa myös yksittäisiä mäntyjä (*Pinus sylvestris*). Pensaskerrossessa kasvaa kuusentaimia sekä jonkin verran katajaa (*Juniperus communis*). Varvuista puolukka (*Vaccinium vitis-idaea*) sekä mustikka (*Vaccinium myrtillus*) ovat runsaita. Ruohovartisia kasveja esiintyy kohtalaisesti, joista runsaimpina ovat oravanmarja (*Maianthemum bifolium*) sekä metsätähti (*Trientalis europaea*). Metsäimarretta (*Gymnocarpium dryopteris*) sekä metsäalvejuurta (*Dryopteris carthusiana*) esiintyy myös kohtalaisen runsaasti. Pohjakerroksen valtalajit ovat metsäkerrossammal (*Hylocomium splendens*), jota on selvästi eniten, sekä seinäsammal (*Pleurozium schreberi*). Soistumakohdissa on runsaasti rahkasammalia (*Sphagnum* sp.) sekä metsäkortetta (*Equisetum sylvaticum*).

Kuusivaltainen VMT-tyypin metsä muuttuu pohjoisosassa erittäin tiheäksi kuusikoksi (Kuva 5). Tiheä kuusikko varjostaa tehokkaasti metsäpohjaa ja aluskasvillisuus on heikosti kehittynyt. Aluskasvillisuutta esiintyy lähinnä metsäojienvarsilla. Ojien varsilla esiintyy suo-orvokkia (*Viola palustris*), metsäalvejuurta, oravanmarjaa sekä pihlajantaimia.

Kuva 4. Suunnittelualueella olevaa kuusimetsää, jossa on paikoin soistumaa.

Kuva 5. Pohjoisosassa kuusimetsä muuttuu erittäin tiheäksi.

Suunnittelualan pohjoisosassa Kalajoen varressa metsäkasvillisuus muuttuu lehtipuuvaltaiseksi sekametsäksi, jossa kasvaa koivua, kuusta, haapaa (*Populus tremula*), mäntyä, pihlajaa ja yksittäinen raita (*Salix caprea*) (Kuva 3 ja 6). Avoimissa paikoissa pensaskerroksessa kasvaa pajuja (*Salix* sp.) ja vadelmaa (*Rubus idaeus*). Aluskasvillisuudessa on runsaasti ruohovartisia kasveja, muun muassa mesiangervo (*Filipendula ulmaria*), nokkonen (*Urtica dioica*) ja maitohorsma (*Chamaenerion angustifolium*). Aluskasvillisuudessa on havaittavissa myös GOMT-tyyppin tavanomaista ruohovaltaista aluskasvillisuutta, kuten metsäimarre, metsäkurjenpolvi (*Geranium sylvaticum*), metsätähti, nuokkotalvikki (*Orthilia secunda*) ja karhunputki (*Angelica sylvestris*). Paikoin kasvaa myös kieloa (*Convallaria majalis*) (Kuva 7).

Lehtipuuvaltaisen sekametsän ja kuusimetsän väliin jää jokin aika sitten raivattu alue, jossa kasvaa runsaasti pajuja (Kuva 3). Pajukon vieressä on ilmeisesti yksityisen virkistyskäyttöön suunnattu avoin pelto tai niitty (Kuva 3).

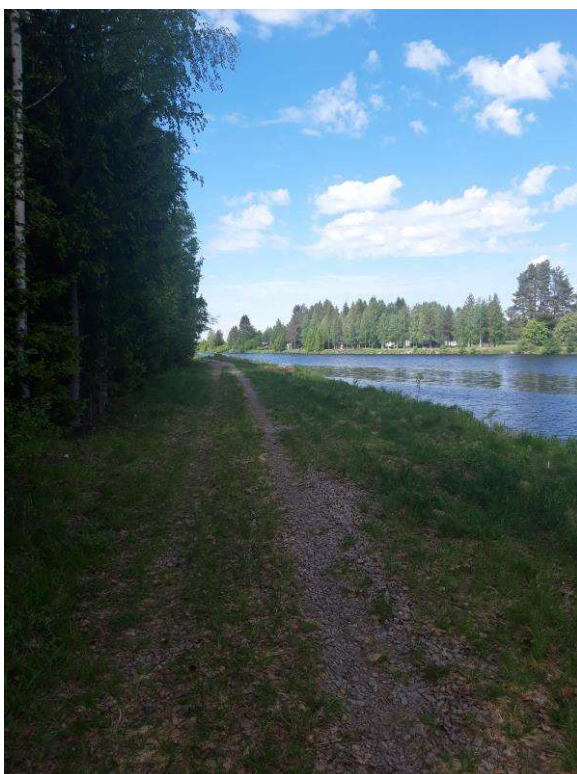

Kuva 6. Suunnittelualan pohjoisosassa olevaa sekametsää.

Kuva 7. Kieloesiintymä.

Suunnittelualan pohjoisosassa ihan Kalajoen varrella menee virkistyskäytössä oleva polku (Kuva 8). Suunnittelualueella on myös pientaloaluetta hoidettuine piha- ja nurmialueineen.

Kuva 8. Polku joen varrella.

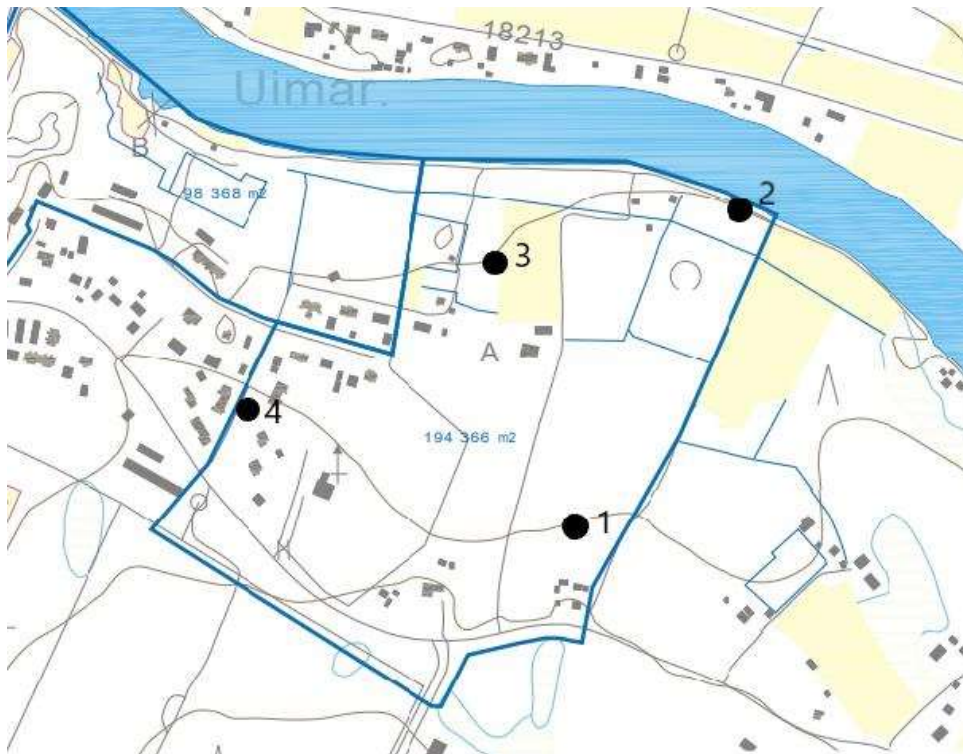
3.3. Havaittu erityislajisto

Suunnittelualueella ei ole luonnonsuojelu-, metsä- tai vesilaissa mainittuja luontotyyppisiä. Myöskään uhanalaisia luontotyyppisiä ei löytynyt. Kasvillisuus on tavanomaista eikä uhanalaisia lajeja havaittu.

4. LINNUSTOSELVITYS

4.1. Menetelmät

Linnustoselvitys tehtiin 15.5.2021 klo 4:15-5:25. Sää selvityksen aikaan oli pilvinen ja lämpötila + 12 °C. Linnuston havainnointiin käytettiin Luonnontieteellisen keskusmuseon ohjeistamaa pistelaskentamenetelmää soveltuvien osin. Alueella havainnointiin lintuja neljässä pisteessä, joiden etäisyys toisiinsa oli vähintään 250 metriä. Pisteet valittiin myös sen mukaan, että ne edustaisivat selvittävällä alueella olevia erilaisia biotooppeja. Jokaisessa pisteessä havainnointiin lintuja 5 minuutin ajan. Kaikki havaitut lintulajit 50 metrin säteellä pisteestä kirjattiin. Myös lintulajit, jotka havaittiin säteen ulkopuolella tai siirryttäessä pisteeltä toiselle merkattiin ylös. Linnuston laskentapisteen on esitetty Kuvassa 9.

Kuva 9. Linnustoselvityksen laskentapisteen.

4.2. Tulokset

Pistelaskennan tulokset on esitetty Taulukossa 1. Taulukkoon on kerätty tietoa lajin esiintymisestä kohteessa. Kokonaisuudessaan selvityksessä kertyi 31 lajihavaintoa. Laskentapistettä oli yhteensä neljä kappaletta, joista yksi sijaitsi kuusimetsässä (piste numero 1), yksi joenvarrella (piste numero 2), yksi pajukossa / niityn vieressä (piste numero 3) ja yksi asutusalueella (piste numero 4) (Kuva 9).

Yleisimmät lajit, jotka havaittiin jokaisella laskentapisteellä olivat metsäkirvinen (*Anthus trivialis*), peippo (*Fringilla coelebs*), pajulintu (*Phylloscopus trochilus*), räkättirastas (*Turdus pilaris*) ja harakka (*Pica pica*). Varsin yleinen oli myös keltasirkku (*Emberiza citrinella*), joka havaittiin kaikilla muilla laskentapisteillä paitsi kuusimetsässä.

Taulukko 1. Linnuston laskentapisteillä havaittu lajisto. Havaitut lajit ovat yleisyysjärjestyksessä ylhäältä alaspäin sen mukaan monessako neljästä pisteestä ne havaittiin. Vain pisteiden ulkopuolella havaitut lajit on lueteltu taulukossa alimmaisena.

	Kuusimetsä	Jokivarsi	Pelto/pajukko	Asutus	4/4
Metsäkirvinen	x	x	x	x	4
Peippo	x	x	x	x	4
Pajulintu	x	x	x	x	4
Räkättirastas	x	x	x	x	4
Harakka	x	x	x	x	4
Keltasirkku		x	x	x	3
Varis	x	x			2
Mustarastas		x		x	2
Fasaani		x	x		2
Naurulokki		x		x	2
Tiltalti	x		x		2
Punarinta	x				1
Punakylkirastas	x				1
Hömötiainen	x				1
Talitiainen	x				1
Telkkä		x			1
Viherpeippo			x		1
Niittykirvinen			x		1
Rantasipi		x			1
Varpunen				x	1
Västäräkki				x	1
Leppälintu				x	1
Sinitiaainen			x		1
Pajusirkku			x		1
Isokuovi					0
Kirjosieppo					0
Käki					0
Laulujoutsen					0
Käpytikka					0
Laulurastas					0
Kurki					0

4.3. Havaittu erityislajisto

Pääsääntöisesti havainnot edustavat tavanomaista lintulajistoa. Uusimmassa Suomen lajien uhanalaisuusselvityksessä, eli niin sanotussa Punaisessa kirjassa (Hyvärinen ym. 2019) on mainittu seuraavat selvityksessä havaitut lintulajit:

Silmälläpidettävät (NT)

Harakka, västäräkki, isokuovi

Jostain syystä viime uhanalaisuusluokitukseen nähden elinvoimaiset harakka sekä västäräkki (*Motacilla alba*) populaatiot ovat vähentyneet ja ne on tuoreimmassa uhanalaisuusselvityksessä luokiteltu silmälläpidettäväksi. Harakka havaittiin kuitenkin jokaiselle laskentapisteellä ja se oli alueen yksi yleisimmistä linnuista. Västäräkki taasen tavattiin asutusalueella, joten sitä ei liene syytä huomioida kaavoituksessa. Viljelyalueiden muututtua salaojitetuiksi ja pientareettomiksi on kuovin populaatiot vähentyneet ja lajin on katsottu tulleen silmälläpidettäväksi. Kuovin ja monen muun maatalousvaltaisen lajin menestyminen riippuu paljon laajemmasta maankäytöstä, johon yksittäisellä kaavalla ei ole syytä puuttua.

Vaarantuneet (VU)

Naurulokki

Naurulokin (*Chroicocephalus ridibundus*) pesimäyhdyskunnat ovat pienentyneet ja harventuneet vuosikymmenten aikana. Yksittäinen laskentapisteen ohi lentänyt naurulokki havaittiin joenvarrella sekä asutusalueella. Alueella ei kuitenkaan ole naurulokkien pesimäyhdyskuntaa, joten kaavallinen huomioiminen ei ole tarpeen.

Erittäin uhanalaiset (EN)

Hömötiainen, viherpeippo

Hömötiainen (*Poecile montanus*) on kärsinyt vanhojen metsien ja lahopuiden määrän vähenemisestä. Viherpeipon (*Carduelis chloris*) uhanalaisuuden syyksi on tunnistettu *Trichomonas gallinae* -alkueläimen aiheuttama sairaus, joka on lisännyt voimakkaasti yksilöiden kuolevuutta (Tiainen ym. 2016). Selvitysalueella oleva kuusimetsä ei ole linnustollisesti erityisen arvokas alue, mutta erittäin uhanalaisen hömötiaisen pesiminen metsässä on kaavoituksessa huomioimisen arvoinen.

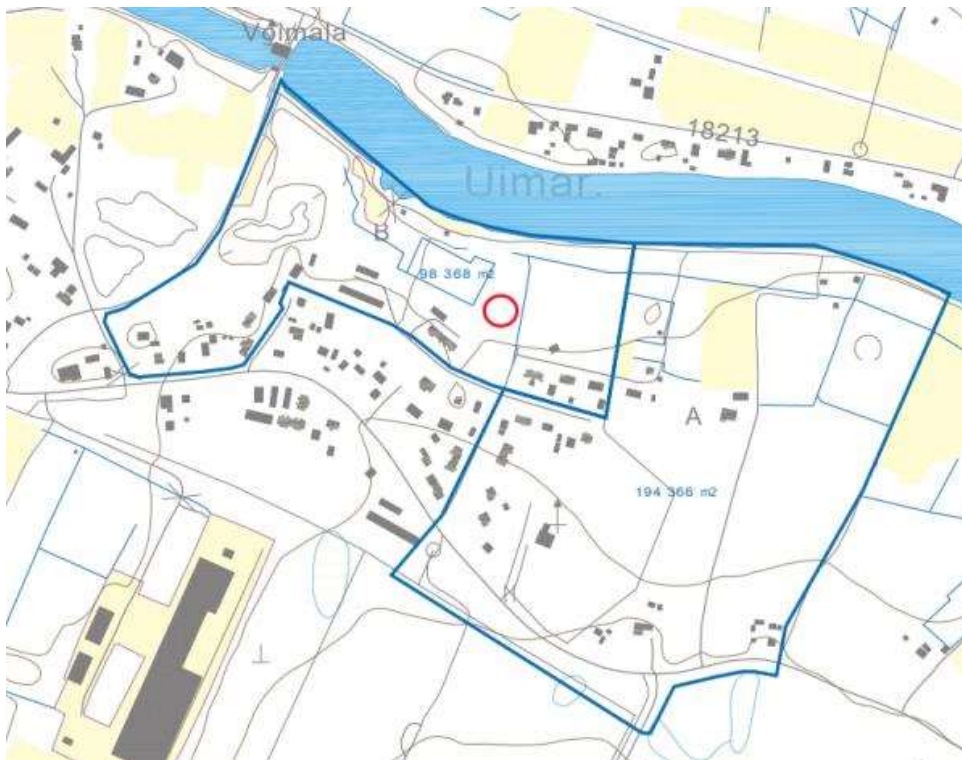
5. LUONTODIREKTIIVIN IV-LIITTEEN TIUKASTI SUOJELTAVAT LAJIT: LIITO-ORAVA, VIITASAMMAKKO JA LEPAKOT

Liito-orava (*Pteromys volans*) on borealiselle vyöhykkeelle levittäytynyt, Suomessa vaarantuneeksi (VU) luokiteltu laji. Liito-orava on varttuneiden, kuusivaltaisten sekametsien asukki (Hanski 1998). Varsinkin haapa on liito-oravalle tärkeä ravinto- ja pesäpuu. Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä. Suunnittelualueella olevasta kuusimetsästä ei havaittu merkkejä liito-oravasta. Metsästä myös puuttuvat liito-oravan suosimat haavat. Koskipuhdon voimassa olevan asemakaavan maastotarkastuksen yhteydessä havaittiin liito-oravan papanoita. Liito-orava havainnon sijainti on esitetty Kuvassa 10. Vaikka suunnittelualueella ei havaittu merkkejä liito-oravasta, lajin esiintyminen lähialueella on kaavassa huomioimisen arvoinen.

Viitasammakkoa (*Rana arvalis*) tavataan suuressa osassa Euroopan pohjois-, keski- ja itäosia. Myös viitasammakko kuuluu IV(a)-listalle. Viitasammakko selvitykset tehdään yleensä keväällä kutuaikaan, sillä silloin laji on helpoimmin havaittavissa koiraiden soidnäntelyn perusteella (Syke 2012). Tässä selvityksessä arvioitiin elinympäristöjen soveltuvuutta viitasammakolle. Viitasammakko suosii kosteampia elinympäristöjä kuin tavallinen sammakko (*Rana temporaria*) ja sopivia viitasammakon elinympäristöjä ovat suot

sekä rehevät ja kosteat metsät, erityisesti lehtimetsät. Viitasammakko kutee matalaan veteen. Suunnittelualueella ainoa viitasammakolle mahdollisesti sopiva elinympäristö on Kalajoen varressa oleva lehtipuuvaltainen sekametsä.

Kaikki Suomessa esiintyvät lepakkolajit ovat luontodirektiivin IV(a) lajeja. Moni lepakkolajeista esiintyy lähinnä Etelä-Suomessa. Sijaintinsa puolesta suunnittelualueella mahdollisia lepakkolajeja voivat olla isoviiksisiiippa (*Myotis brandtii*), viiksisiiippa (*Myotis mystacinus*), vesisiiippa (*Myotis daubentonii*) ja pohjanlepakko (*Eptesicus nilssonii*). Lepakot todennäköisesti käyvät saalistamassa Kalajoen lähistöllä, sillä vesistöjen rannat ovat lepakoiden mieluisia saalistusalueita (Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry 2011). Lepakot voivat käyttää talvehtimiseen ja päivälepoon luolikoiden ja kolopuiden lisäksi myös ihmisten rakennelmia ja rakennuksia. Kaavoituksella tuskin lienee suurta merkitystä mahdollisiin lepakoihin.

Kuva 10. Liito-oravan papanalöydös Koskipuhdossa on merkattu punaisella ympyrällä.

6. KAAVASSA HUOMIOITAVAKSI ESITETTÄVÄT ASIAT

Lähialueella tehdyn liito-orava havainnon vuoksi yleiskaavassa lähivirkistysalueeksi merkitty alue kannattanee huomioida myös asemakaavoituksessa. Yleiskaavassa Kalajoen varsi on osoitettu urheilu- ja virkistyspalveluiden alueeksi. Myös tämä kannattanee huomioida asemakaavoituksessa ja säästää Kalajokivarren puustoa. Kalajokivarren lehtipuuvaltainen sekametsä voi olla myös potentiaalista viitasammakon elinympäristöä. Vaikka suunnittelualueella ei havaittu merkkejä liito-oravasta, Kalajoen varrella oleva puusto sekä suunnittelualueen lähivirkistysalueena oleva kuusimetsä voivat toimia liito-oravalle niin sanottuina viherkäytävinä, jotta liito-oravat pääsevät liikkumaan ruokailu- ja lisääntymisalueidensa välillä. Todennäköisemmin liito-orava liikkuu Koskipuhdosta itään päin, koska länsipuolella on tiheää asutusalueita. Osa suunnittelualueen kuusimetsän jättämistä rakentamisen ulkopuolelle puoltaa myös erittäin uhanalaisen hömötiaisen pesiminen alueella.

KIRJALLISUUS

- Hanski, I. K. 1998. Home range and habitat use in the declining flying squirrel *Pteromys volans* in managed forests. *Wildlife Biology* 4: 33–46.
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s
- Koistinaho, T. Liito-oravan esiintyminen Ylivieskan keskustan osayleiskaava 2030:n alueella sekä sen lähiympäristössä.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.
- Kuusipalo, J. 1996. Suomen metsätyypit. Kirjayhtymä Oy.
- Suomen Lepakkotieteellinen yhdistys ry 2011. Suomen lepakkotieteellisen yhdistys ry:n suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille.
- Syke 2012. Viitasammakko *Rana arvalis* Nilsson, 1842. Syke, esiselvitys.
- Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016: Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.
- Ylivieskan kaupungin kaavoitustilanne: <https://ylivieska.karttatiimi.fi/> (viitattu 9.6.2021)